

# DE ROSDOEK

heemkundige studiekring  
DE ACHT ZALIGHEDEN

D E R O S D O E K

aflevering 11, januari 1978

Redactie :

C. Cornelissen, Nieuwstraat 74, Eersel

F.A. van Dijk, Odradastraat 26, Eersel

Opmaak en verzorging :

L. Vermeulen, Blokstraat 15, Bergeyk

#### TEN GELEIDE.

De redactie heeft de voorraad copy die ze in haar rosdoek had bijeengegaard en daarom hebt U deze nieuwe aflevering van de Rosdoek in handen. Ze hoopt dat ook dit nummer U boeien zal.

Tot haar grote ontsteltenis heeft de redactie geconstateerd dat de voorraad uitgeput is. Ze doet dan ook een beroep op alle leden om eens na te gaan of zij nog iets in portefeuille hebben of stof hebben om die voor het kringblad uit te werken.

Onze studiegroep "Inventarisatie Kempische Kerken en Torens" begint volop te draaien. Allerlei gemeenten, archieven, particulieren en overheidsinstellingen die de studiegroep materiaal kunnen verschaffen, hebben aan het verzoek gevolg gegeven; ook van onze Zuiderburen beginnen de belangrijke stukken binnen te komen. Gelukkig, want ook die bronnen zullen nodig zijn om het verschil te bestuderen tussen Kempische gotiek en Demer-gotiek. De coördinatie van deze studiegroep ligt in handen van de heer M. Hurkmans, Dijkmeesterstraat 15, Hoogeloon; hij heeft deze taak op zich genomen omdat de heer H. Huijbers uit Steensel door omstandigheden van deze veelomvattende taak moest afzien.

De leden die zich interesseren voor de vele facetten die de inventarisatie en studie van deze groep kerken en torens omvatten, kunnen nadere informatie verkrijgen bij de coördinator (tel. 04978 - 1542).

Zoals U weet, is inmiddels een nieuwe cursus oud schrift van start gegaan. Omdat archivaris Mr. A. van Agt in het verleden op een deskundige, maar ook plezierige, manier velen in deze geheimzinnige

De volgende Rosdoek verschijnt in mei 1978.

Copy wordt ingewacht tot uiterlijk 1 april 1978 bij één der redactieleden.

studie ingeleid heeft, hebben we ook voor deze cursus een beroep op zijn vakbekwaamheid en welwillendheid gedaan, en niet tevergeefs. Vol vuur en verve is hij weer aan de slag gegaan. Het aantal cursisten bedraagt 20, van wie er 8 uit Heeze en Leende komen.

Wie ? De redactie van de Rosdoek zoekt uitbreiding !  
Het is nog teveel het werk van bestuursleden. Iedere steun is ons erg welkom.

Het bestuur en de redactie van de Rosdoek wensen U een heel voorspoedig 1978 toe, ook al is dit al enige dagen oud.

Het bestuur.

#### VOORLOPIGE PLANNING VAN ACTIVITEITEN IN 1978.

- Donderdag 19 januari : Jaarvergadering in de Herberg te Eersel.
- Donderdag 23 februari : Lezing "Historie gebied tussen Dommel en Aa" door Wiro Heesters.
- Dinsdag 28 maart : Lezing "Beplanting rond het huis" door Herman Strijbos.
- Zaterdag 29 april : Pietstocht. Route nog vast te stellen.
- Zaterdag 27 mei : Middag met "Heijst op den Berg" of andere Belgische heemkundegroep.

Zondagochtend 25 juni : St. Janstocht.

De jaarvergadering is definitief, doch de andere evenementen kunnen zowel wat datum als onderwerp en spreker betreft nog wijzigen.  
Vanzelfsprekend ontvangt U tijdig hierover bericht.

Het bestuur.

#### TENTOONSTELLING

" 500 JAAR NOORD BRABANTSE SCHUTTERSCHILDEN "

In "De Zonnewijzer" in het P.O.C. te Eindhoven wordt van 22 december 1977 tot en met 22 januari 1978 een expositie gehouden over een belangrijk onderdeel van de Noord-Brabantse geschiedenis, volksleven en kunstgeschiedenis gedurende vijf eeuwen : De Schutteragilden.

De tentoonstelling is geopend :  
dagelijks van 12 tot 22 uur. Toegang gratis.

K R I N G      V I E R D E  
D E R T I G    J A R I G    B E S T A A N  
T E      D U I Z E L

Op vrijdag 7 oktober j.l. vierde onze kring in de zaal van het café De Oude Tramhalte te Duizel, haar 30-jarig bestaan.

Te ruim 20.00 uur kon voorzitter C. Cornelissen de ruim 100 aanwezigen welkom heten. Hij deed dit graag en in het bijzonder de silveren-jubilarissen van de Kring, voorzover aanwezig daar enkelen moesten laten afweten, en verder de afgevaardigden van de diverse omliggende Kringen.

Speciaal ook werden welkom geheten de afgevaardigden van het Stichtingsbestuur, waarbij met name de heer G. Beex - met echtgenote - afzonderlijk de aandacht kreeg.

De heer Cornelissen noemde het een goed gebruik om regelmatig eens terug te zien op de voorbije periode, om daarna met frisse en nieuwe inspiratie voort te gaan.

Na deze opening huldigde hij de trouwe leden : de E.A. heer W.C.M. van Nuenen uit Westerhoven; de Hoogeerw.heer Mgr. M. v.d. Ven uit Meerveldhoven; Mevrouw Kruijssen uit Eersel; de heer P. van Woerkom uit Eersel; mejuffrouw J. Casteleijns en mejuffrouw A. Casteleijns beiden uit Casteren; de heer W.J. Kox uit Eersel; de heer J. Couwenberg uit Netersel; de heer J. Imants uit Reusel en de E.A. heer C. van Beek uit Reusel.

Deze jubilarissen ontvingen allen een exemplaar van de nieuwe uitgave van het boek Vrijheid aan de Run, waarin speciaal voor deze gelegenheid een opdracht - van de hand van het kringlid B. Sebregts - was gelegd. Ook de afgevaardigden van het Stichtingsbestuur werden bij deze huldiging betrokken.

Een bewonderenswaardige man noemde voorzitter Cornelissen de heer Jan Raaijsmakers. Een man die met heel veel inzet en taai volhouden de penningen bij elkaar krijgt en houdt.

De heer Beex werd nog eens in kringverband afzonderlijk "herdacht" in verband met zijn afscheid als provinciaal archeoloog. De voorzitter memoreerde de afscheidsbijeenkomst op 23 september j.l. in het provinciehuis te 's Hertogenbosch.

Vanuit de Kring - zijn Kring mogen we wel zeggen - werd hij dank gebracht voor het onvoorstelbaar vele werk dat door hem in al die jaren van het bestaan der Kring is verricht.

De heer Raaijsmakers bracht de gelukwensen van het Stichtingsbestuur over. Hij deed dit mede op speciaal verzoek van de voorzitter H. Beex, die helaas door ziekte verhinderd was.

Hij noemde "De Acht Zaligheden" een goede Kring die steeds aan de vele activiteiten van de Stichting daadwerkelijk medewerking verleende.

Hij liet zijn felicitatie graag vergezeld gaan van een aandenken onder couvert.

Ook de heer Kakebeek werd veel dank gebracht voor zijn aandeel zowel binnen het kader van de Stichting alsook voor die binnaas het bestuur der Kring.

Vanuit de werkgroep Reusel werd een originele gelukwens aangeboden middels een oud-vaderlandse tekst. Spontaan applaus klookop na de voorlezing van deze felicitatie.

De Kring "De Heerlijkheid Oirschot" bood bij monde van de heer Mr. Piet van Kollenburg de gelukwensen aan. Deze gingen vergezeld van de echte "krommen èrm" uit de korf van de Oirschotse Mie.

Na het officieel gedeelte trad de heer Nol van Reusel -den Dankert uit d'Eerd - op.

Op vaak onnavolgbare wijze liet hij ernst en luim de zijn - denkbeeldige - familie de revue passeren. Zijn vrouw Mèchel en de rijke kinderschare vormden de bloesrijke elementen van zijn voordracht.

### CONTRIBUTIE.

Om een programma, zoals wij dat bij "De Acht Zaligheden" gewend zijn, te kunnen garanderen, is een goede financiële ondergrond nodig. Onze voornaamste bron van inkomsten is de contributie van de leden. De bedragen hiervan zijn sinds 1 januari 1975 niet meer gewijzigd. Om echter wat financiële armslag te houden, nu alles wat we voor U willen doen duurder is dan in 1975, zijn we genoodzaakt U op de hoogte te brengen van het bestuursbesluit, om per 1 januari 1978 de contributie te verhogen.

Per jaar worden de bedragen alsdan :

voor leden	f. 25,-
extra gezinsleden	" 10,-
jeugdleden	" 12,-.

Wij hopen, dat U begrip kunt opbrengen voor deze onsympathieke maar noodzakelijke maatregel. Wij verzoeken U dringend het bedrag zo spoedig mogelijk over te maken op girorekening 3.871.519 van Heemkundekring De Acht Zaligheden te Eersel. Ook kunt U het bedrag overschrijven op bankrekening 11.35.09.561 bij de Rabobank te Eersel. Wij danken U bij voorbaat voor Uw begrip en voor Uw bereidwilligheid het ons zo gemakkelijk mogelijk te maken.

Het bestuur.

(vervolg van blz. 5)

Zijn optreden werd aan het einde dan ook terecht beloond met een gul applaus. Rest nog te vermelden dat de heer J. Hermans het huisorgel bespeelde als begeleiding bij enkele liederen uit "Den Brembos" en de lekkere kruidkoek bij het kopje koffie een bakproduct was van mej. Van Leersum en mevr. H. Maas. Het recept daarvan vindt u op blz. 13

### MEDEDELINGEN OMTRENT DE "STUDIEGROEP INVENTARISATIE KERKEN EN TORENS DER KEMPISCHE GOTHIK" VAN DE KRING VAN DE ACHT ZALIGHEDEN.

Zoals velen onder U middelerwijl bekend zal zijn, is er binnen onze kring een studiegroep opgericht, welke zich ten doel stelt een zo volledig mogelijke inventarisatie te bewerkstelligen van kerken en torens der Kempische (Kempense?) gothiek. Dit nadat gebleken was dat deze stroming in de bouwkunst nog onvolledig bestudeerd is en de bestaande gegevens hierover verspreid aanwezig zijn en vaak amper toegankelijk. Het betreft in totaal een honderdtal bouwwerken in Nederland en België en enkele daarbuiten.

De eerste aanzet ter realisering van een te volgen werkwijze in het verzamelen en verwerken van gegevens voor dit project werd gedaan door H. Huijbers uit Steensel, H. Strijbos uit Eersel en W. Zaalberg uit Duizel.

Men kwam tot de volgende organisatorische opzet : Inventarisering van bouwkundige gegevens via o.m. gemaakte tekeningen bij restauraties (wanneer deze niet voorhanden zijn worden de objecten opgemeten); verzamelen van literatuur en archiefstukken en het aanleggen van een fotoarchief.

Dit materiaal wordt o.m. toegankelijk gemaakt d.m.v. diverse catalogi, opdat het voor anderen voor studie of wetenschappelijk onderzoek als bron beschikbaar komt.

Een vertragende factor die onvoorzien optrad, doordat H. Huijbers op medisch advies zijn werkzaamheden moest inkrimpen, vormde de bemanning van de studiegroep. Dit zal naar het zich laat aanzien binnenkort zijn opgelost omdat de heer M. Hurkmans uit Hoogeloom het coördinatorschap op zich heeft genomen en nog een aantal medewerkers heeft aangezocht.

Tot op heden is reeds een hoeveelheid materiaal op literatuurgebied bijeengebracht. Verder beginnen van diverse instanties, bij wie om gegevens werd gevraagd, deze binnen te komen. Een eerste totaalbestand van te verzamelen literatuur is vastgesteld en een eigen catalogus voor verklaring van technische termen, met tekeningen, op het gebied van kerken- en torenbouw wordt gemaakt door de heer W. Zaalberg. Verder is bepaald op welke wijze de binnengekomen materialen worden verwerkt en opgeborgen.

Nu dit omvangrijke, maar ook zeer belangrijke project is aangevangen, verdient het wellicht ook aandacht dat diverse van deze objecten waarvan we willen noemen de torens van Bladel en Hoogeloon en de kerken van Lage Mierde en Gerwen aan urgente restauratie toe zijn. Wij zijn er vast van overtuigd dat met de restauratie van de torens van Hoogeloon en Bladel binnen afzienbare tijd kan worden begonnen. Laten we wat de twee kerken betreft hopen dat zulks ook zal kunnen gebeuren.

Tot slot wil ik er de aandacht op vestigen dat wanneer U over gegevens beschikt van de groep middeleeuwse kerken en torens van dit onderzoek, ook oudere foto's, de studiegroep deze graag zal ontvangen. U kunt die dan toezenden aan :  
M. Hurkmans, Dijkmeesterstraat 15, Hoogeloon, tel. 04978-1542.

H. Huijbers.

#### STICHTING HUIS EN HOEF VAN BRABANT.

Reeds enkele jaren is de Stichting Huis en Hoef in Brabant werkzaam voor het behoud van historisch en architectonisch belangrijke oude gebouwen in Brabant.

Het is niet de bedoeling dat dit grote gebouwen, kerken en kastelen e.d. zijn, maar zij probeert kleine monumenten en herinneringen aan het voorgeslacht te bewaren voor het nageslacht.

In 1976 werden door de Stichting enkele panden in Woudrichem gerestaureerd. Ook stimuleert zij restauratie door derden en geeft bemiddeling voor het doen plaatsen van gebouwen op de monumentenlijst, alsmede voor het verkrijgen van subsidies.

In april 1977 is een correspondenten-net opgericht. Voorlopig in het Oostelijk deel van Brabant. De bedoeling is dit ook voor West Brabant te doen. De taak van deze correspondenten is het bestuur van de Stichting te waarschuwen als in hun omgeving huizen en hoeven dreigen te verkommeren of te verdwijnen.

Reeds 11 correspondenten hebben zich opgegeven. Nog geen uit de Acht Zaligheden.

Het secretariaat van de Stichting is  
Wilhelmispark 11 a, Tilburg, Postbus 786.

F.A. van Dijk

1947 - 1977  
30 JAREN HEEMKUNDIGE STUDIEKRING  
" DE ACHT ZALIGHEDEN "

(vervolg)

In de beginjaren van het bestaan is enkele malen een paddestoel-tentoonstelling ingericht. Na het ontstaan van met name het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie is deze activiteit uit het werk van de Kring verdwenen.

In het kader van de meer externe activiteiten die de Kring in haar bestaansperiode bedreef - bedoeld zijn hier die activiteiten niet uitsluitend en op de eerste plaats voor de aangesloten leden bestemd - mogen zeker niet overmeld blijven de twee heemkundige werkkampen die binnen de Kring en wel respectievelijk in 1949 en 1964 werden georganiseerd. Deze werkkampen zijn bijeenkomsten, onder auspiciën van de Stichting, eenmaal per jaar door een aangesloten kring georganiseerd van 's woensdags tot de zaterdagmiddag d.s.v.

Het eerste werkkamp te Eersel stond in het teken van de Kempische torens en de archeologie - hoe kon het anders -. Het werkkamp van "De Contente Mens" in 1964 kende o.m. een bezoek aan de abdij van Postel, een bezoek aan Riethoven met een zgn. brooduitdeling, als aldaar gebruikelijk krachtens legaat van de grote Riethovenaar Maarten Bauwens, later Bisschop Rythovius, een bezoek aan de zandsuigerrij en grinderij te Westerhoven en aan enkele eigentijdse industrieën te Bergeyk. Beide kampen waren goed verzorgd en lieten een goede indruk bij de deelnemers(sters) achter.

Veel medewerking werd hierbij ondervonden van de Eerselse bevolking. Zij verschaftte logies aan de gasten en werkte daadwerkelijk mee aan het programma. (muziek - zang - gildewezen)

Medewerking werd verleend aan de zeer geslaagde studiedag van de Stichting, rondom de "Kulturele erosie van het Brabants landschap" die op 3 november 1962 in de aula van het Rythovius-kollege werd georganiseerd.

In dit verband wordt verder melding gemaakt van de vele adviezen aan overheidsinstellingen - voornamelijk de gemeenten binnen de Kring - inzake benaming van wijken, straten e.d.

Daadwerkelijk medewerking werd verleend bij het verzamelen van de gegevens voor studie's rondom folklore, spreekwoorden en gezegden, en taalonderzoek.

Door de kring werd bij het zilveren bestaansfeest een goed verzorgde brochure "Ken Uw Kempen" uitgegeven. Een handzaam boekwerkje met een drietal bijzonder fraaie route's door het kringgebied. Dit boekje is op ruime schaal verspreid kunnen worden.

Bij het afscheid van de heer J.L.A. Stevens als burgemeester van Eersel in 1976, verscheen het eerste boek, getiteld "Steensel, Eersel, Duizel", uit een reeks die eerlang nog vervolgd zal worden.

Op het vlak van de kennisverrijking op velerlei gebied, werden vele excursies georganiseerd en lezingen gegeven. We doen slechts een greep : Openluchtmuseum Arnhem; idem Bokrijk; Abdij van Postel en die van Averbode.

Musea : Maastricht, Tongeren, Oss, Essen, Turnhout. Historische trips : Thorn, Heusden, Maastricht, Willemstad, Breda, 's Hertogenbosch, Zoutleeuw, Ravenstein.

Natuurgebieden : Oost-, West- en Middelbeers, Bergeyk, noord Eifel, Strabrechtseheide Heeze, Ospelse-Peel, St. Pietersberg Maastricht, Rovert en Gorp Riel.

Kringbezoeken werden gebracht aan : Oirschot, Coirle, Hilvarenbeek, St. Oedenrode, Heeze-Leende.

Inleidingen werden onder meer verzorgd over archeologie, boerderijenbouw, klederdrachten, folklore en gildewezen, de flora en fauna uit de eigen omgeving, kastelen, munten, molens, oorspronkelijke bevolkingsgroepen als teuten, oud aardewerk, de brabantse schilders enz. enz.

Bijeenkomsten werden belegd rondom het oorspronkelijke feest van de Graaf van Halfvasten, de St. Elisabethsviering te Casteren en de St. Jansviering. Deze laatste reeds vanaf 1961.

Ook werden diverse kursussen ten behoeve van leden en belangstellenden verzorgd. Genoemd mogen worden de serie kursussen "Prehistorie en geschiedenis van de noordoostelijke Kempen", die steeds een ruime en goede belangstelling mochten genieten.

Ook de cursus "Oud schrift" die enkele malen werd verzorgd, kende een goed resultaat.

Veel werk is verzet om al deze activiteiten - en de nog vele niet genoemde - gerealiseerd te krijgen. En hoewel namen noemen altijd een riskante aangelegenheid is, wil ik dit overzicht niet afsluiten zonder enkele bijzondere leden van onze Kring te noemen. Dit zijn de heer J.L.A. Stevens, oud voorzitter van de Kring; Gerrit Beex, de man die tot voor kort provinciaal archeoloog was; de heer P. van Eijndhoven uit Netersel, die als eerste voorzitter de Kring door de kinderjaren hielp en als laatste maar zeker niet als minste de heer A. Kakebeeke, die als actief lid van het Stichtingsbestuur en van het Kringbestuur een groot aandeel heeft gehad in de vele, vele kringactiviteiten.

Samen met de overige bestuurders en actieve leden gaven zij de Kring "De Acht Zaligheden" binnen de stichting "Brabants Heem" hiermede een eigen gezicht. Moge ook hier in het verleden het heden liggen en in datgene wat nu is, de toekomst.

### KRUIDKOEK.

- 1 pond meel
- 4½ ons donkerbruine basterdsuiker
- 2 afgestreken theelepels nagelgruis
- 2 opgehoopte theelepels kaneel
- 2 afgestreken theelepels zuiveringszout (maagzout - bicarbonas natricum)
- wat peper - nootmuskat - gemberpoeder
- 1 ons gember met wat nat
- ½ ons succade
- 225 cc water, of iets meer.

Het meel zeven met de kruiden, basterdsuiker er op, dan gember en succade.

Mengen met het water. Het moet een taai, stevig deeg worden.

Een bakvorm insmeren met boter en bestrooien met paneermeel. Het deeg er in doen en afdekken met bak- en braadfolie (Look).

Een uur en 3 kwartier in een zeer matig warme oven van ± 135 graden.

In mijn ervaring kan men geen bakpoeder of zelfrijzend bakmeel gebruiken.

Bij afdekken met aluminium-folie plakt de bovenkant te veel aan. Een niet afgedekte vorm geeft te harde bovenkorst.

### CHOCOLADE-KRUIDKOEK.

- 1 pond zelfrijzend bakmeel
- 1 pond witte suiker
- 1 eetlepel cacao
- 1 eetlepel kaneel
- 1 theelepeltje nagelgruis
- geraspte schil van een sinaasappel
- 1 ons krenten
- 1 ons rozijnen
- 2 dl melk

A.P. DE BONT (1889-1973)

Gezien het grote belang van het wetenschappelijk werk van De Bont voor de beoefening van de heemkunde in de Kempen, lijkt een bespreking in De Rosdoek zeker op zijn plaats.

A.P. de Bont werd op 20 januari 1889 te Oerle geboren. Na het behalen van de onderwijzersakte en de hoofdkte, studeerde hij Nederlands M.O. aan de Leergangen te Tilburg. Hij is op verschillende plaatsen onderwijzer en later leraar geweest. Bovendien heeft hij les gegeven aan studenten voor de akte Nederlands M.O. Wegens zijn verdiensten kreeg hij de Visser-Neerlandiaprijs en de Gulden Adelaar van de stad Deventer. Ook is hij lid geweest van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

De grootste verdienste van De Bont ligt wel in zijn omvangrijk driedelig monument : Dialekt van Kempenland.

Het eerste deel heet : Klank- en vormleer en enige syntaktische bijzonderheden. In dit werk leren we hem kennen als een groot kenner van de historische dialectkunde. Uitvoerig beschrijft hij de ontwikkeling van de klanken van het westgermaans tot het hedendaagse dialect. Voorwaar geen overbodige kennis voor degenen die zich met woord- of naamsverklaringen bezighouden in de Kempen. In het tweede hoofdstuk Vormleer komen de tien woordsoorten uit de traditionele grammatica aan de orde : het zelfstandig naamwoord, lidwoord, telwoord, enz. Voor heemkundig geïnteresseerden is de Inleiding misschien wel het belangrijkste en zeker het interessantste. Hierin wordt het dialect van Oerle beschreven tegen de achtergrond van geografische samenhangen, tijd, maatschappelijke verhoudingen en ontwikkelingen, samenhang met andere dialecten, het Frans,

de geheimtalen, het Nederlands, enz. Er worden allerlei volkskundig interessante zaken meegedeeld : brood bakken, geneeswijzen, volksspelen, boterbereiding, e.d.

Het tweede forse deel van meer dan 800 blz. is het woordenboek, waarin een schat van woorden, uitdrukkingen en andere gegevens over het dialect van Oerle (en in mindere mate van andere Kempische plaatsen: deze woorden worden met een asterisk aangegeven) te vinden zijn. De betekenisomschrijvingen zijn beknopt maar erg duidelijk; voortdurend worden andere woordenboeken aangehaald. Het dialect wordt nauwkeurig in fonetisch schrift weergegeven, onmiddellijk gevolgd door een soort semi-fonetisch schrift ter onmiddellijke herkenning en bovendien erg handig voor lezers die het fonetisch schrift niet beheersen. In de meeste gevallen worden van de woorden nog enkele gebruiksmogelijkheden gegeven. Een nadeel is de alfabetische woordvolgorde, waardoor het opzoeken bemoeilijkt wordt. (Wat dit betreft is het Woordenboek van de Brabantse dialecten handiger). De heemkundige kan toch ontzettend veel materiaal vinden : gezegden, rijmen, liedjes, spelen, gebruiken, grapjes, raadsels, volksgeneeskunde, weerkunde, enz.

Het derde deel van Dialekt van Kempenland heet : Geografische namen d.z. veld-, water-, bos-, weg-, plaats- en nog andere namen. Dit boek is zoals De Bont in de inleiding zegt niet alleen voor deskundigen, maar "vooral voor leken met een zeker intellect die voor de wetenschap "naamkunde" belangstelling hebben". Dit boek is verdeeld in twee hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk zijn de samenstellingen opgenomen in alfabetische volgorde gerangschikt naar het tweede bestanddeel. Het toponiem Dufhoek bijv. is te vinden in de paragraaf over Hoek.

In het tweede hoofdstuk zijn de enkelvoudige benamingen en de samengestelde voorzover die niet vermeld zijn in hoofdstuk één, alfabetisch ondergebracht. Meestal worden de namen gegeven zoals ze in het ABN zouden luiden, met in een aantal gevallen de dialektvorm in fonetisch schrift erachter. Dit is eigenlijk jammer omdat de omspelling in het ABN noodzakelijkerwijs al een interpretatie inhoudt, met het risico dat die interpretatie fout is. Dit is bijv. het geval met Lemmenijer (blz. 181), zoals blijkt uit oudere vormen van dit woord: de lemme-aer (anno 1762). Een nadeel is wel dat De Bont weinig historisch materiaal geeft en dat hij de toponiemen in de meeste gevallen niet lokaliseert. Maar dit zou de krachten van één man ver te boven gegaan zijn. Een groter nadeel vind ik evenwel dat zijn naamkundig materiaal in het algemeen iets minder betrouwbaar is dan zijn dialektkundig materiaal. Ik wil dit graag aan de hand van enkele voorbeelden uit Reusel aantonen.

In een aantal gevallen is niet helemaal duidelijk of De Bont zich baseert op hem schriftelijk verstrekte gegevens of dat hij zijn materiaal heeft verkregen door eigen mondelinge optekening. De Hoevense ~~akkers~~ (blz. 5) moet een schriftelijke opgave zijn (komt op kadasterkaarten voor) want dit toponiem leeft niet in de volksmond, terwijl dit niet uitdrukkelijk vermeld wordt. Dit zelfde geldt voor de Haoverakkers (7) en de Braakse besmden (16). De Paopebeemd (16) zou Paopenbeemd moeten zijn, den Buspad (30) zou veranderd moeten worden in de Buspad. Bij Laarakkerdijk (49) neemt hij de foute officiële gemeentelijke spelling over i.p.v. de in de volksmond levende naam Laarakkersdijk. Op blz. 51 staat vermeld Kippeneind resp. Kippereind. Bij dialektspreekers luidt dit Kiepanont, officiële straatnaamgevers hebben er Kippereind van gefabriceerd. De Blekkehail (57): hier moet het lidwoord ver-

dwijnen; de Hoeve(n) (63) dient gewijzigd te worden in de Hoef. Erg moeilijk wordt het op blz. 95 en 100, waar de volgende namen vermeld worden: de Pikkerç.i (Pikorij) en de Pikkeraaistraot (Pikoreistraat). Wat is hier nu van waar. In de volksmond heet het Piekerééj of Piekerééjstraot, waarin de éé de ai van militair voorstelt. De Reuselse straatnaamgevers hebben hier Pikorei van gemaakt. Dit laatste is natuurlijk onjuist, maar De Bont heeft zich wel laten misleiden door zijn schriftelijke opgave. Hij leidt n.l. uit de spelling Pikorei af dat de uitspraak wel Pikkeraai zal zijn, maar dit is onjuist. Op blz. 123 lezen we Schepers' Wç:r. Het gebruik van de apostrof suggereert dat we hier te doen hebben met een wijer van een zekere mijnheer Schepers. Maar dit is lang niet zeker. Naar mijn idee is het eerste bestanddeel scheper in de betekenis van schaapherder. Bovenstaande bezwaren doen natuurlijk weinig af aan de grote waarde van dit werk voor de beoefening van de naamkunde in de Kempen.

Behalve de hierboven beschreven trilogie, heeft De Bont nog een aantal artikelen gepubliceerd in verschillende tijdschriften. In de Mededelingen van de vereniging voor Naamkunde te Leuven en de Commissie voor Naamkunde te Amsterdam en later in het tijdschrift Naamkunde verscheen de serie Brabantse etymologieën, waarin opgenomen werden verhandelingen over de toponiemen Zitterd, Scherpenharing, Tootefout, Reusel, Oostel-, Westel-, en Middelbeers, enz. Verder heeft hij gepubliceerd in Driemaandelijke Bladen (o.a. over de woorden jas en haring), in de Nieuwe Taalgids (o.a. Gids, Fiets), in het Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (bijv. De g van hij heget, hij dūget en dergelijke werkwoordelijke vormen) en in Taal en Tongval (bijv. Een dialectgeografische verkenningstocht door Noord-

Brabant).

Van het grootste belang voor de Kempische heemkondebeoefenaar blijft echter zijn levenswerk : Dialekt van Kempenland.

Reusel, november 1977

W. van Gompel.

Bij mijn artikel "De Paardebloem in de Kempen" in de vorige aflevering van de Rosdoek werd o.a. gebruik gemaakt van het boekje van J. Stroop, Paardebloem à la carte, A'dam 1969.

-o-o-o-o-o-

---

vervolg van blz. 13

Het meel zeven met de kruiden, vermengen met de suiker en de sinaasappelrasp.  
Vervolgens aanmaken met de melk en op het laatst de krenten en rozijnen toevoegen.  
De vorm insmeren met boter en paneermeel.  
Ongeveer een uur bakken in een matig warme oven.

C. van Leersum

KEES VAN BERENDONK SPRAK OVER HERALDIK.

Geslaagde avond in samenwerking met de Stichting Eicha, Bergeyk.

Als een vurig missionaris trekt de heer Van Berendonk door Nederland om te strijden tegen het alom nog bestaande onrecht en de onkunde rondom de heraldiek, die is terug te vinden, beter gezegd nog niet is terug te vinden in de wapens van provinciën en gemeenten en in de vlaggen hiervan.

Het moet gezegd worden : het was een goede gedachte van beide verenigingen - de Stichting Eicha en onze Kring - om deze avond gezamenlijk te organiseren.

Zulks is zeker voor herhaling vatbaar.

In de entourage van veel van zijn eigen werk - een gedeelte van de expositie "heraldiek en banistiek in Brabant" was in dezelfde zaal opgesteld - begon de heer Van Berendonk zijn inleiding met een verantwoording inzake zijn hobby.

Hem was n.l. gebleken dat er destijds - in 1817 - bij het ontstaan van het Koninkrijk, door de zogenoeten Hoge Raad van Adel, zoveel onbemulligs en foutiefs is verspreid.

Uit de wijze van voordracht zou de toehoorder de ganse avond merken, dat van de eerste woede hieromtrent nog heel weinig verdwenen is.  
Aan het begin van zijn lezing vertelde spreker allereerst iets over het ontstaan en de bedoeling van de wapens en de vlaggen.

Zoals reeds gezegd heeft de Hoge Raad van Adel - het college dat in Nederland wapens en/of vlaggen moet vaststellen c.q. goedkeuren - zich destijds - 1817 - bij de algemene uitgifte van wapens, er zich wel erg gemakkelijk vanaf gemaakt.  
Spreker toonde dit aan door o.m. te wijzen op de

metalen in de wapens die on-heraldisch werden toegepast; op de kleuren t.w. veel goud op lazuur (=blauw) en ook op de vaak onlogische voorstellingen van bijv. heiligen, die vaak op gemeentewapens - zeker in het oorspronkelijk katholieke zuiden van ons land - voorkwamen.

Hij wees hierbij niet alleen op de vaak slechte afbeeldingen van de betreffende heiligen, maar ook op de kleding en op de attributen waarmede deze werden uitgerust.

Aan de hand van een groot aantal dia's verduidelijkt de spreker boeiend, vaak humoristisch, soms beleerend of laatdunkend zijn betoog.

Hij gaf aan dat het voor het ontwerpen van een verantwoord wapen of vlag noodzakelijk is om de geschiedenis van de desbetreffende plaats te kennen.

Weinig goeds wist hij overigens zijn gehoor te vertellen over de heer Kl. Sierkama, die voor vele plaatsen in Nederland een ontwerp voor een wapen of vlag heeft aangemaakt.

Hij deed een oproep tot zijn gehoor om in groter verband mee te werken aan een ontwikkeling om tenminste te komen tot een verantwoord wapen en of vlag in onze gemeenten.

Van alle gemeenten uit ons kringgebied had hij een dia van de thans geldende gemeentewapens. Duidelijk gaf hij aan wat er goed of - meestal - niet goed aan was en verder op welke wijze het anders en beter zou kunnen.

Ook achtte hij veel medewerking uit heemkundige studiekringen mogelijk ter bekoming van de oude geschiedenis van de plaatsen, opdat niet alles door één persoon of door enkelen gedaan moet worden.

Als zijn ideaal zag hij per provincie een stichting die binnen dat gebied het geheel inventariseert en bevordert dat het geheel verantwoord wordt gereconstrueerd.

(vervolg zie blz. 30)

## VAN DE BOEKENPLANK.

### 1. Vrijheid aan de Run.

In 1948 verscheen de eerste druk van "Vrijheid aan de Run", een boekje over geschiedenis en folklore van Eersel. Het werd samengesteld bij gelegenheid van een drietal herdenkingsfeesten.

De samenstellers zullen toen niet bevroed hebben dat er na ruim 25 jaar zoveel vraag naar hun werk zou bestaan dat een herdruk ervan op veler verzoek verzorgd werd door drukkerij "De Kempen", een goed initiatief.

Ook nu nog kunnen de schrijvers trots zijn op hun werk : J.H. (Jan Henselmans); H.G. (Hein Goossens); P.v.W. (Piet van Woerkum); Th.v.d.A. (Theo van der Aalst) en P.K. (Piet Kwinten), die in J.F. van Sambeek een sfeervol illustrator gevonden hebben. Het boek over dit Eersel aan de Run is à f.12,50 verkrijgbaar bij boekhandel Huijbregts aan de Markt.

### 2. Hapert zoals het vroeger was en Hoogeloon zoals het vroeger was.

Er zijn de laatste jaren veel boeken uitgegeven, waarin herinneringen aan de "goeie" oude tijd worden opgehaald. Veelal zijn de ansicht-boeken mager maar prijzig.

Maar met "Hapert zoals het vroeger was" en "Hoogeloon zoals het vroeger was" is het volkomen anders gesteld.

De samensteller, M. Hurkmans, heeft een overvloed aan materiaal bijeengegaaard, waaruit ieder die de streek kent of er zich voor interesseert, het voor hem nodige of nuttige kan opdiepen. Het boek over Hapert telt 230 en dat over Hoogeloon 250 foto's. Beide werken brengen ons terug in een tijd toen deze twee kerkdorpen nog echt-Kempische "dörpkjes" waren en de wereld daar in onze ogen vredig was. Of dit

de waarheid is, kunt U zelf ontdekken, niet alleen uit het vele fotomateriaal maar ook uit de meestal meer dan summiere beschrijvende tekst.

M. Hurkmans heeft hiermee een intensief speurwerk vastgelegd. Hierbij heeft hij hulp van velen gehad, maar vooral toch van Jan Buijlinckx die in de beide inleidingen bewijst dat zijn studie voor archivaris erg waardevol is voor de bestudering van onze streek.

Omdat de vraag naar deze werken groot is, werd al spoedig een tweede oplage van het boek over Hoogeloon noodzakelijk. Maar ook die is bijna uitverkocht. "Hapert zoals het vroeger was" is in een oplage van ruim 1000 exemplaren tot stand gekomen in samenwerking met de eerstdaags jubilerende Rabobank te Hapert. Daarom heeft deze bank de uitgave financieel gesteund en kost het boek slechts f. 14,30.

Nog te verkrijgen :

- bij Rabobank Hapert "Hapert zoals het vroeger was" à f. 14,30
- bij Rabobank Hoogeloon "Hoogeloon zoals het vroeger was" à f. 28,90
- bij M. Hurkmans, Dijkmeesterstraat 15, Hoogeloon, tel. 04998-1542
  - "Hapert zoals het vroeger was" à f. 14,30
  - "Hoogeloon zoals het vroeger was" à f. 28,90
  - "Casteren zoals het vroeger was" à f. 18,50
  - "Hapert in oude ansichten" à f. 24,90

3. 25 jaar Weerderheem.

Toen enige maanden geleden de heemkundekring "Weerderheem" haar 25e verjaardag vierde, is een jubileum-uitgave verschenen.

Enkele belangrijke studies hierin zijn o.a. :

De laatste wilsbeschikking van pastoor M. Janssen van Dommelen door Dom. de Jong O.C.R. en Dommel en Dommeldal door drs. W. Knippenberg.

Het boek is verkrijgbaar bij de samensteller P. Latjes, Parallelweg Noord 14, Valkenswaard.

4. Zeer lezenswaard is het boek van drs. P. Meurkens, "Bergeykse Notabelen 1800-1920", een boeiende studie over de lokale elite van een dorpsgemeenschap. Deze doctoraal-scriptie is niet dor en droog, integendeel zeer levendig geschreven. Daardoor ook een goed uitgangspunt voor diegenen die zelf een antropologische studie van een andere Kempische gemeenschap willen maken. Maar bovenal is het een werk waarin iedere Bergeykenaar of "andersdenkende" kan te weten komen hoe de structuur van een dorpsamenleving was.

Deze uitgave van de Stichting Eicha te Bergeyk is verkrijgbaar bij het secretariaat, Eerselsedijk 2 a, Bergeyk. Prijs f. 15,-.

5. Het is een goed idee geweest van de heren J.Aarts en Joh.Biemans om in de Eicha-reeks als nr.2 te laten verschijnen : " 't Hermenieke van Bergeyk 1845-1863", het legendarische gezelschap dat zijn echo laat nagalmen bij het feest van de 90-jarige roemrijke "Eeho der Kempen". Prijs : f. 6,--.

## " DE DEUGD DER DIENSTBODEN "

In een van de vorige "Rosdoek"-en trof U een reglement, geldende voor arbeiders in een fabriek, zo ongeveer 100 jaren geleden. Dat reglement zal bij U wel met een glimlach gelezen zijn : voor onze huidige begrippen waren de voorschriften wel erg onwensenlijk.

Toch zullen de voorgeschreven gedragsregels destijds serieus gegolden hebben; de werkgever zal er niets onmenselijks in gevoeld hebben, de arbeider zal er een mate van redelijkheid in erkend hebben.

Enige tijd geleden bij het opruimen wegens vertrek uit een oude boerderij kwam ik in het bezit van een gedrukt katernetje - wij zouden het nu een brochure-tje kunnen noemen - met als titel "De deugd der dienstboden".

Gezien de schrijfwijze van het Nederlands moet ik aan de leeftijd van dit drukwerkje wel meer dan 100 jaar geven; de toestand, waarin het aangetroffen werd tussen oude familiebescheiden, wijst er op, dat het veel gelezen is en dus een wezenlijk deeltje van de vorming van de betrokkene heeft uitgemaakt.

Er zijn wel punten van overeenkomst te vinden tussen zo'n fabrieksreglement en deze groep van adviezen voor een andere uitgebreide groep van werknemers, de dienstboden.

Men realiseer zich, dat circa 100 jaar geleden voor een meisje in de Kempen de levensomstandigheden, bijzonder vanaf haar prille jeugd tot aan haar huwelijk, heel anders waren dan nu.

Zij bleef tot circa zeven jaar in het huiselijk leven geborgen; haar gezichtsveld beperkte zich tot het leven in en rond de boerderij, hoe klein die ook was, eventueel aangevuld met de huisarbeid als

het weven van linnen.

Dan volgde de beperkte schooltijd en haar godsdienstige vorming, nu ook buiten het gezin. Die schooltijd eindigde ongeveer tegen haar elfjarige leeftijd.

Na haar steeds toenemend medehelpen in het ouderlijk gemengd landbouwbedrijfje buiten de schooltijd, - als het werk op de boerderij in het nauw kwam, moest de school ook maar even wijken - kwam met die leeftijd ook de onverbiddelijke volledige arbeidsdagtaak van 's morgens tot 's avonds. Zij had zelf geen keuze : Was ze hard nodig op het eigen bedrijf, dan kon dit bedrijf wat intensiever geëxploiteerd worden wegens de uitbreiding van de mankracht. Was dit niet mogelijk of werd dit niet door de ouders gewenst, dan zat er niets op dan de door de ouders uitgezochte "dienst" aan te nemen bij een andere boer of - bij uitzondering - bij een gezin met een andere vorm van inkomensverrijking.

Zo'n jeugdige dienstbetrekking was voor haar van grote betekenis. De nieuwe bazin nam voor een groot gedeelte van de ouders de vorming van het meisje over. Het meisje was intern, de arbeid van 's morgens vroeg 5 à 6 uur tot 's avonds 8 à 9 uur en de eventuele schaarse minuten ter besteding aan persoonlijke belangen werden geheel door de boer en zijn vrouw geregeld. Die werkgevers baseerden zich op een redelijkheidsmotief, gevormd door hetgeen zij zelf in de voorgaande generatie ondervonden hadden; een ingrijpende wijziging hierin kwam niet tot stand, omdat de vrij gesloten gemeenschap van families, gehuchten, dorpen en streek slechts in zeer beperkte mate beïnvloed werden door factoren van daarbuiten.

Lichamelijk was de arbeid voor het jonge meisje zeer zwaar; van een harmonische lichamelijke ontwikkeling was geen sprake.

De geestelijke ontwikkeling van het meisje hing allereerst af van haar eigen geestelijk bevattingvermogen, doch werd daarnaast voornamelijk bepaald door de eigen gevormdheid van de basin en de gewilligheid tot overdracht van haar eigen kennis op de dienstbode.

De goddienstige en maatschappelijke vorming werd in het nieuwe gezin op aangepaste wijze voortgezet. Hierbij had men wel hulpmiddelen van buiten af nodig. Die vorming kon in onze streek niet anders uitgaan dan van de rooms-katholieke godsdienstbeleving.

Het brochuurtje "De Deugd der Dienstboden" kan men gevoegelijk tot dit soort hulpmiddelen rekenen. Men kan zich voorstellen, dat de ouders van het meisje het hebben meegegeven. Misschien heeft de basin het verstrekt : tenslotte bevatte het veel adviezen, die ook de hare waren. Misschien heeft de parochiegeestelijke het tijdens de katechismuslessen meegegeven of de pater van de volksmissie. Mogelijk is het aangekocht bij een bezoek aan een bedevaartsplaats als Kevelaer of Scherpenheuvel.

Het is toch met enige schroom, dat ik de inhoud van dit werkje in onze "Rosdoek" aan U doorgeef.

Als U het net als ik met een meewarige glimlach leest, voldoet dit aan het doel van deze publikatie. Waarom zouden wij geen afstand mogen nemen van de tijd-van-weleer en die tijd met onze eigentijdse ogen bezien ?

Als de tekst bij U een vorm van onbehagen opwekt, een lichte ergernis, dan vraag ik U deze te onderdrukken en begrip te hebben voor de situatie van toen en voor de geestelijke benadering van de grote groep van dienstboden, die de voorouders waren van een groot gedeelte van de huidige bevolking van de Acht Zaligheden.

## DE DEUGD DER DIENSTBODEN

- - - - -

### DE EREMYT EN DE DIENSTBODE

Opregtheid in godsdienstigheid  
In uwen staet getrouwigheid  
In tegenspoed verdueligheid  
Dit zyn dry zaken  
Die u volmaken.

Zekere eremyt wierd in zyn gebed door ydele glorie bevochten, en hy peisde of er in de geheele wereld wel iemand zyns gelyken in heiligheid te vinden was.

Een Engel Gods verscheen hem toen in menschelyke gedaente, en zeide : "Waerom hebt gy zulk behagen in u zelve, en waerom acht gy u zoo hoog? Volg my, ik zal u by eene dienstmaegd leiden, voor welke eene veel schoondere kroon en weerdigere plaats in den hemel, van God bereid is, dan voor u".

De eremyt stond op, volgde den Engel en kwam ter plaats waer die dienstmaegd was.

Hy neemt eene groote aendacht op al hare werken en manieren van doen. Hy vindt haer in eten en drinken matig, in hare werken vlytig en blyde van geest, niet tegenstaende dat zy den geheelen dag moest slaven. Hy vindt ze goedwillig om te doen al wat haer bevolen wierd, stil en zedig in hare manieren, vriendelyk en gediensstig aen haren evennaeste, niet misnoegd noch verdrietig in haren arbeid.

Ondertusschen bespeurde hy niet dat dit zoo grote heiligheid beteekende. Daerom verzocht hy haer dat zy hem hare manier van leven en dagelyksche oefeningen zoude bekend maken.

Dit weigerde zy uit diepe ootmoedigheid, en be-

kende zich eene onwaardige dienstmaegd van God te zyn.

De kluzenaer antwoordde, dat hem in de wildernis anders veropenbaerd was, en dat hy daerom was gekomen, om haer leven en dagelyksche oefeningen te kennen.

De dienstmaegd zeide daer op : " Ik weet wel dat ik veel kwaed gedaen heb, en zeer gebrek-kig ben in mynen God te dienen, maer met zyne gratie doe ik wat ik doe. Ik tracht my, met de gratie van Jesus, in den geest des gebeds te houden, en de tegenwoordigheid Gods altyd voor oogen te hebben, zoo veel als my door Gods genade mogelyk is. Ik begeef my somtyds voor een luttelken tyds in de eenzaamheid, als myn werk en de tyd het toelaten; maer ik verhef myn hert dikwyls tot God, en ik wenschte dat ik dit gedurig kon doen onder myn dagelysch werk : somtyds val ik eens voor een oogenblik op myne kniën; nu sla ik myne oogen eens omhoog; dan spreek ik eens een schietgebedeken van een woord of twee, en alzoo tracht ik geheel myn leven over te brengen in den geest van mynen Zaligmaker Jesus Christus. Om dezen geest gedurig in my te onderhouden, verkeer ik niet met gelyke noch on-gelyke persoonen, en ik trek my niets aen van het-geen in de wereld omgaet".

De kluzenaer dit hoorende wierd beschaemd en zeide dat hy nu zoo vele jaren in de wildernis had overgebracht, gansch afgescheiden van de menschen en van het wereldsch gerucht, en dat hy, in de eenigheid, zulk eenen geest niet oefende noch onderhield, gelyk deze dienstmaegd in haer werk en dagelyksche bekommernissen. Met regt is haer eene schoondere kroon en hogere plaets in den hemel bereid.

Uit:

**EEN BUNDELTJE LIEDEREN**

in de buurt van den Brembos saamgelezen voor het merendeel van ouds gerennomeerd en reeds veelmaals beproefd op de werkkampen van BRABANTS HEEM.

**BRABANTSE DRINKSPREUK.**

Ons appels zijn als wijn,  
de bijen geven honing,  
Wie brouwt voor ons het bier?  
Allen: Jan Primus, onze Koning!

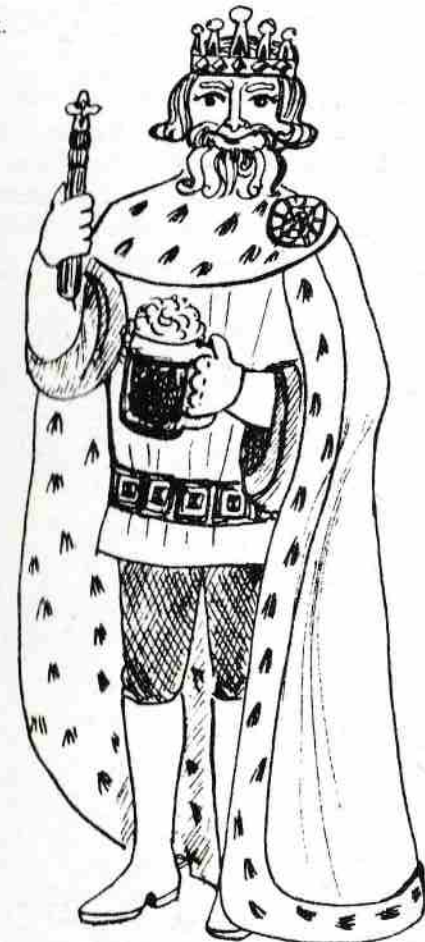
Rubens leert ons leven,  
Toch is de hel ons woning,  
en wie leert ons het lied?  
- Jan Primus, onze Koning!

Ons paters zingen gloria,  
ons lief weet een beloning,  
Wie leert er ons de zwier?  
- Jan Primus, onze Koning!

Wie gaf ons weer de moed,  
tot eigen lof en kroning,  
Wie toonde 't eigen schoon?  
- Jan Primus, onze Koning!

Zo hef Uw glas dan op,  
en drink het leeg ten bodem,  
ter eer van Hertog Jan,  
die dichter was en Koning!  
(hier drinkt men)

Allen: Gij paters en nonnen,  
Drinkt met ons mee zijn eer,  
en dankt voor zulk een Hertog,  
mee gloria, den Heer!



vervolg van blz. 20.

Voorzitter De Nooijer van de Stichting Eicha, die de bijeenkomst ook had geopend, wist zich te ruim half twaalf de tolk der vergadering toen hij de enthousiaste spreker dankte voor het gebodene.

Rest nog te vermelden dat de heer Van Berendonk met deze lezing ook voor andere kringen wenst op te treden. In dit verband volgt hier zijn adres : Kees van Berendonk, Zinneveltlaan 6, Santpoort-Zuid. Telefoon 023 - 376771.  
Van harte aanbevolen.

Oerle, december 1977

Th. H. v.d. Ven